



**TÜRR ISTVÁN KÉPZŐ ÉS KUTATÓ INTÉZET
DEBRECENI IGAZGATÓSÁG**

ROMA TELEPEKEN ÉLŐK LAKHATÁSI ÉS SZOCIÁLIS INTEGRÁCIÓS PROGRAMJA

- A szolnoki modellprogram -

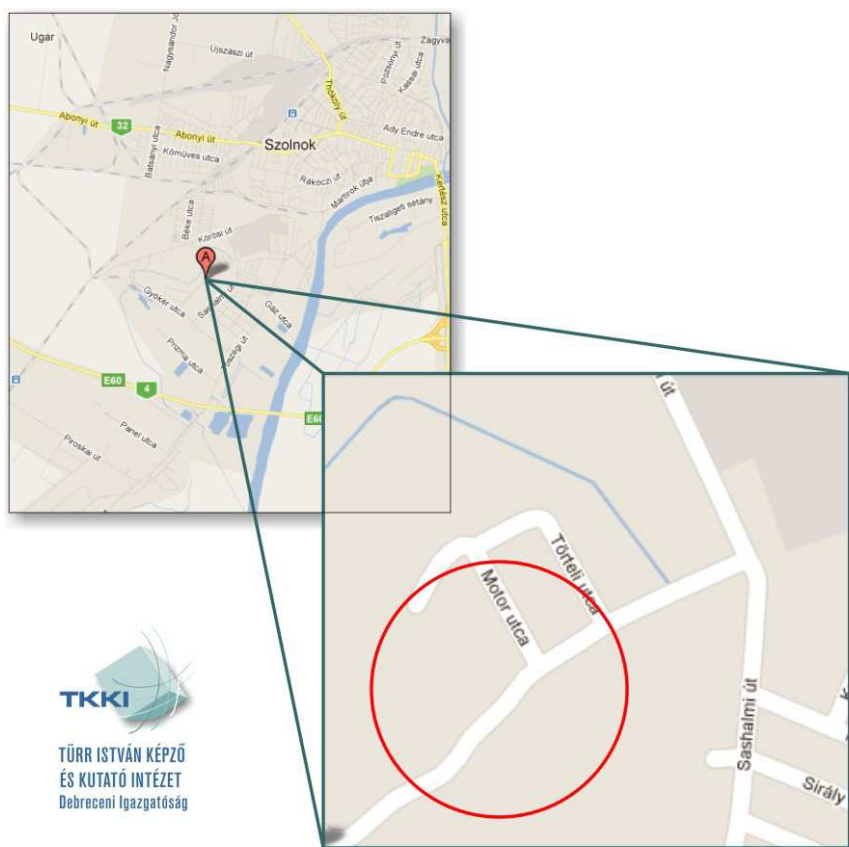
Debrecen, 2011-11-29

TARTALOMJEGYZÉK

1. Rövid helyzetértékelés.....	3
2. Jelenlét biztosítása a telepen szociális munkások helyszíni munkájával	5
2.1 <i>Lokális szervezet kialakítása.....</i>	5
2.2 <i>Terepmunka a roma telepen.....</i>	6
2.2.1 <i>Beköltözés</i>	6
2.2.2 <i>Bizalomépítés</i>	6
3. Állapotfelmérés, problémák azonosítása (telepi diagnózis készítése).....	7
3.1 <i>Szociális munkával egybekötött terepismeretek szerzése - első programszakasz</i>	7
3.2 <i>Szociális munkával egybekötött terepismeretek szerzése - második programszakasz</i>	7
3.3 <i>Szociális munkával egybekötött terepismeretek szerzése - harmadik programszakasz</i>	8
4. Fejlesztő beavatkozási lehetőségek körvonalazása.....	8
5. A lakhatási és szociális integrációs programelemek egymásra épülő, komplex megvalósítási tervének egy lehetséges formája.....	9
5.1 <i>Képzési programelem.....</i>	9
5.1.1 <i>Képzési programok, foglalkozások a programelem első szakaszában</i>	9
5.1.2 <i>A képzési programokat támogató kísérőprogramok, szolgáltatások</i>	10
5.1.3 <i>A képzési programelem alatti támogatási forma</i>	12
5.2 <i>Képzési programok, foglalkozások a programelem második szakaszában.....</i>	12
5.2.1 <i>Lakhatási programelem a képzési program kíséretében.....</i>	13
5.2.2 <i>Képzési programok és az azokat támogató kísérőprogramok, szolgáltatások a második szakaszban</i>	13
5.2.3 <i>A képzési programelem második szakasza alatti támogatási forma</i>	14
5.3 <i>Foglalkoztatási és a lakhatási programelem további elemei.....</i>	14
5.4 <i>Szociális, közösségi programelem.....</i>	15
5.4.1 <i>Szociális szolgáltatóház.....</i>	15
5.4.2 <i>Közegészségügyi és egyéni egészségjavító tevékenységek</i>	16
5.4.2.1 <i>Mobil szűrőállomások</i>	16
5.4.2.2 <i>Köztisztasági és higiénés területrendezés.....</i>	17
5.4.3 <i>A program támogatottságát biztosító közösségi intézkedések</i>	17
5.5 <i>A program keretében alkalmazott teljesítményértékelő rendszer</i>	18
6. A roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogramjának szolnoki ütemezése.....	20
6.1 <i>A roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogramjának szolnoki időbeli ütemezése</i>	20
6.2 <i>A roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogramjának szolnoki programelemei és motivációs tényezői az egyes programszakaszokban.....</i>	21
6.3 <i>A roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogramjának megvalósítási fázisa Szolnokon – ütemezés</i>	23
6.4 <i>A roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogramjának megvalósítási fázisa Szolnokon – szemléltető ábra.....</i>	25

1. Rövid helyzetértékelés

Szolnok Megyei Jogú Város halmozottan hátrányos helyzetűek által lakott településrészei közül az egyik legsúlyosabb korlátokkal küzdő telep a Törteli és Motor utca mentén található.



1. ábra: a halmozottan hátrányos helyzetűek által lakott Törteli út – Motor út menti településrész

A hozzávetőleg 300 fős közösség jellemzően önkormányzati tulajdonban lévő 45-52 m² alapterületű lakásokban lakik, egyenként 8-10 fős, több generációt felölelő családi keretek között. A lelakott, erősen amortizálódott lakásokban a közművesítés rendelkezésre áll ugyan, azaz a vezetékes ivóvíz, áram, szennyvízelvezetés infrastrukturálisan biztosított, a hálózatokra többségében nincsenek rácsatlakoztatva, így sajnos döntően az alapvető higiéniai feltételek sem állnak rendelkezésre a háztartásvezetés normáinak teljesítéséhez. A lakásokban nincs mellékhelyiség, de még az udvarban sincs árnyékszék, így a székletürítést kizárólag a

közterületen végzik. A nevelési, oktatási intézmények, az alapvető élelmiszereket árusító bolt, posta, könyvtár, közösségi ház nehezen megközelíthetőek, csakúgy, mint a közösségi közlekedés megállóhelyei.



2. ábra: a Törteli – Motor utcai telep egyik jellemző épülete

Az itt élők alapvetően a szociális ellátórendszerre rendezkedtek be, munkaerő-piaci esélyeik rendkívül beszűkültek, a közösségi színterek hiánya pedig csak tovább súlyosbítja az itt élő, hátrányos helyzetű lakosság önszerveződési lehetőségeit. „A területen élők zöme egy deviáns szubkultúrát képvisel, életstílusuk alkalmazkodott a mélyszegény társadalmi réteghelyzetükhöz. A területen felnövő kiskorúak egy erkölcsi veszélyzónában élnek, mely egyértelműen a szegénység átörökítésének és bűnelkövetői utánpótlás kialakulásának kedvez.”¹ Mivel az alacsony státuszú közösség jelen állapotában alapvetően alkalmatlan a területi mobilizációt követő többségi társadalom által követett normák szerinti önálló

¹ Idézet Szolnok Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal Humán Igazgatóságának helyzetértékelő tanulmányából.

életvitelre, ezért a beavatkozási formák közül az alacsony mobilitást igénylő, helyben történő lakhatási és szocializációs felzárkózási programok támogatása indokolt (az alábbi táblázatban feltüntetett programkategóriák közül az I. a. típus).

A beavatkozás jellege	A beavatkozás célja		A beavatkozás mobilizációs igénye
Aktív beavatkozás	I. A szegregált terület felszámolása	a. A telepen vagy telepszerű környezetben a szegregációs folyamatok leállítása, és a szegregált helyzet felszámolása egy komplex, egymást párhuzamosan segítő (higiénés, életviteli, mentálhigiénés, szociális, munkaerő-piaci) tevékenységsorozat eredményeként	Alacsony, mert a problémákat helyben igyekszik kezelni
		b. A szegregált területen élők integrált környezetbe történő átköltöztetése, és a terület más céllal történő felhasználása (például a környezeti helyreállítást követő parkosítás útján)	Magas, mert az alacsony státuszú lakosság mobilizációját és más környezetbe történő integrációját igényli
Prevenációs vagy proaktív jellegű beavatkozás	II. A szegregációs folyamat megállítása	Az alapvetően magas státuszú lakosságárányval rendelkező, nem szegregált területre alacsony státuszú lakosok további beköltözésének leállítása , a szegregációs folyamatok leállítása egy komplex, egymást párhuzamosan segítő (higiénés, életviteli, mentálhigiénés, szociális, munkaerő-piaci) tevékenységsorozat eredményeként	Alacsony, mert a problémákat helyben igyekszik kezelni

1. táblázat: a roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs programjainak tipológiája

2. Jelenlét biztosítása a telepen szociális munkások helyszíni munkájával

2.1 *Lokális szervezet kialakítása*

A szociális támogatással kísért, szegregált lakókörnyezet-fejlesztő beavatkozáshoz szükséges egy olyan szervezeti egység kialakítása, amely a program céljait, követelményeit és a várható eredményeit közvetíti és ellenőrzi, a programelemek egyes feladatait szükség esetén megvalósítja, s az alacsony státuszú lakóközösségben generálódó reakciókat egy visszacsatolási folyamat keretében továbbítja a program szervezői felé. Ezt a fajta híd-

funkciót két vagy három szociális munkásból álló – telepen dolgozó – szervezeti egység tölti be.

2.2 Terepmunka a roma telepen

2.2.1 Beköltözés

A program megvalósításához elengedhetetlenül szükséges a folyamatos jelenlét biztosítása.

Ennek érdekében az előbb említett szervezeti egység az alábbi tevékenységeket végzi:

- folyamatos, napi, személyes kapcsolat kialakítása és fenntartása a szegregált lakóköznyezetben élőkkel;
- „beköltözés”, egy hely kialakítása, ahol a csapat működik, irodának és foglalkoztatónak is alkalmas házrészben, konténerlakásban stb.;
- előzetes tényszerű ismeretek megszerzése szociális és egyéb hivataloktól (hányan laknak itt, milyen típusú lakásokban stb.).

2.2.2 Bizalomépítés

Az alacsony státuszú, zömmel roma lakosság körében bármilyen informálódás, felmérés, programalapozás kizárólag az érintett közösség bizalmának birtokában lehetséges. Ennek a sokszor hosszadalmas folyamatnak a lehetséges eszközei az alábbiak:

- a telepi együttműködők megtalálása, megismerése, célok megfogalmazása, a paternalista helyett sokkal inkább a partnerség alapú, asszertív kommunikáció kialakítására való törekvés;
- közösségépítés, közösségi programok szervezése kötetlen, fakultatív programok keretében (pl. ismeretterjesztő, felvilágosító, életviteli tanácsadó foglalkozások, családi napok stb.).

3. Állapotfelmérés, problémák azonosítása (telepi diagnózis készítése)

3.1 Szociális munkával egybekötött terepismerek szerzése - első programszakasz

A programszakasz kezdeti szakaszában informális, de célzott tájékozódásra van lehetőség az öngondoskodás támogatását integráltan magába foglaló szociális segítői tevékenység keretében, melynek célja a szociális állapotfelmérés, a lakhatás, a foglalkoztatás, az egészségügy, az oktatás területén jelentkező hiányok, alapvető szükségletek összesítése.

További informális tájékozódási elemek:

- életmód- és életstratégiák beazonosítása: az életviteli struktúra és a jellemző bevételi formák felmérése (miből élnek, hogyan épül fel egy hétköznapi);
- prioritásvizsgálat: életfelfogás és fontossági sorrendek a családban (pl. a gyermek gyógyíttatásának költségei fontosabbak az iskoláztatási kiadásoknál stb.);
- szociometriai vizsgálat: a telepen kialakult rejtett közösségi hierarchia feltárása az emberi csoportoknak formát adó szövetségek, alcsoportok (szubkultúrák), rejtett hiedelmek, ideológiai megállapodások feltérképezése útján (a karizmatikus, legitimitással rendelkező személyek, illetve az uzsorások beazonosítása stb.);
- minden további releváns információ összegyűjtése a családokról és személyekről, belső és külső környezetről, életkörülményekről, lehetőségekről, kényes- és tabutémákról, telepi történetekről és legendákról.

3.2 Szociális munkával egybekötött terepismerek szerzése - második programszakasz

Kizárólag a bizalom elnyerésével és az elfogadás kialakulásával lehet a felmérés dokumentált formáját, azaz a „papíralapú”, formális információgyűjtést elvégezni, amikor a papír már nem a „kívülről jövő, fenyegető hivatalos személyt” jelenti. Ennek keretében az alábbi formális információgyűjtés történik:

- iskolázottsági, szakképzettségi felmérés;
- foglalkoztatottság felmérése;
- szociális helyzet, egy főre eső jövedelem felmérése;
- eladósodottság mértékének és jellegének felmérése, összevetése a hivatalos adatokkal;

- a családban élő gyermekek számának felmérése;
- a hivatalos okiratok meglétének, helyes adattartalmának felmérése (személyi igazolványok, lakcímgazoló kártyák, TAJ és adókártyák megléte és érvényessége);
- a családok jelenlegi élethelyzetének felmérése (lakás rendezettség, együtt élő családtagok száma, céljaik, elképzeléseik);
- lakhatási viszonyok felmérése (lakástulajdon viszonyok, jogviszonyok, lakások állapota).

A felmérések alapján egyénre, családra szabott állapotfelmérés készíthető, mely összegzésként tartalmazza mindazon specifikus tényezőket, melyek a társadalmi felzárkózás legfőbb korlátait jelentik.

3.3 Szociális munkával egybekötött terepismeretek szerzése - harmadik programszakasz

A fakultatív programokban való részvétel során láthatóvá váló egyéni indíttatási, motivációs és csoportképződési jellemzők alapján célszerű az önszerveződő csoportok, a „demokratikus sejtek” alakulásának a támogatása („asszony csoportok”, „képviselő testület”, munkabrigádok, telepi önkéntesek stb. spontán strukturálódó egyesüléseinek generálása) annak érdekében, hogy a későbbi, rigorózusabb jelenlétet igénylő programok potenciális résztvevői körvonalazódhassanak.

4. Fejlesztő beavatkozási lehetőségek körvonalazása

A bizalomépítő fázist követően, vagy azzal párhuzamosan sor kerül a telep-rehabilitációs, telep-revitalizációs programok lehetséges alternatíváinak kialakítására. Fontos, hogy ez az érintett helyi lakosok támogatásával és a megvalósításban résztvevő partnerintézmények aktív közreműködésével történjen, biztosítva a szükséges legitimitást a program sikeres megvalósításához.

5. A lakhatási és szociális integrációs programelemek egymásra épülő, komplex megvalósítási tervének egy lehetséges formája

5.1 *Képzési programelem*

5.1.1 *Képzési programok, foglalkozások a programelem első szakaszában*

A képzési programelem kizárólag a bizalomépítés, a telepi diagnózis összeállítását követően, a körvonalazódó beavatkozási, fejlesztési lehetőségek közül kiválasztott szilárd, konzekvensen végigvihető, minden érintett számára érthető és elfogadható, transzparens követelmény- és teljesítményrendszert magába foglaló program- és ütemterv birtokában kezdhető meg, melynek első szakaszában hozzávetőlegesen harminc család bevonása történik a képzési programokba a lentebb látható táblázatban rögzítettek szerint. E kísérleti modellprogram alapvetően a családi struktúrát részesíti előnyben egyrészt a rászorultság valószínűsíthető magas szintje miatt, másrészt a transzparens értékelési rendszert integráló pontozásos eljárás mint motivációs szisztéma is így működtethető megfelelően. Ráadásul a mélyszegénység átörökítésének súlyos társadalmi problémája is a családok komplex támogatásának megvalósításával kezelhető. A családok kiválasztásának kritériumai között így a rászorultság, a program sikeréhez szükséges alapvető motiváció, illetve a szakmai orientáció meglétéén kívül a nagycsalád hagyományos struktúrája is – mint kiválasztási szempont – szerepel. Az aktív korú, munkaképes családfenntartó édesapa, édesanya, gyerekek, esetleg a velük lakó nagyszülő(k) szerint tagolódó mikroközösségeket ugyanis életkor, nem és a családban betöltött funkció alapján kezeli a program külön-külön – csoport-specifikus – foglalkozást biztosítva számukra az alábbi módon.

	<i>Érintett csoport</i>	<i>A program telepi elnevezése</i>	<i>(Képzési) program, foglalkozás tartalma</i>	<i>Intenzivitás</i>
1.	Az aktív korú, munkaképes családfenntartó édesapák csoportja	„Férfimunka program”	Munkára szocializáló tréning (40 óra)	Intenzív, minden munkanap 4 órában
2.	Édesanyák csoportja	„Családanya program”	Életviteli, higiénés és egészségügyi tréning	Alacsony intenzitású, heti két-három alkalom napi négy órában

	<i>Érintett csoport</i>	<i>A program telepi elnevezése</i>	<i>(Képzési) program, foglalkozás tartalma</i>	<i>Intenzivitás</i>
			(24 óra)	<i>(tisztelőben tartva a háztartásvezetés követelményeit, teret engedve a tanultak otthoni gyakorlati alkalmazására)</i>
3.	Tanköteles korú gyermekek csoportja <i>(akik lemorzsolódtak, iskolarendszerbe történő reintegrációjuk akadályozott)</i>	„Iskolaprogram”	Tanulási képességfejlesztő és támogató foglalkozás (40 óra)	Intenzív, minden munkanap 4 órában
4.	Óvodáskorú gyermekek csoportja <i>(akiket szülei még nem kívánnak óvodába járatni)</i>	„Oviprogram”	Készség-, képességfejlesztő és szocializációs programok (24 óra)	Alacsony intenzitású, heti két-három alkalom, igazodva a „Családanya programhoz”
5.	Bölcsődés korú gyermekek csoportja	„Bölcsiprogram”	Dajkatevékenységek (24 óra)	Alacsony intenzitású, heti két-három alkalom, igazodva a „Családanya programhoz”
6.	Nyugdíjas korú nagyszülők csoportja	„Nagyiprogram”	Nyugdíjas klub: kézműves foglalkozások, irányított beszélgetések, ügyintézés támogatása stb. (24 óra)	Alacsony intenzitású, heti két-három alkalom

5.1.2 A képzési programokat támogató kísérőprogramok, szolgáltatások

A képzési programokat zömmel délutáni elfoglaltságként olyan programok és szolgáltatások kísérik, melyek a délelőtti képzési alkalmakat kiegészítő, erősítő jelleggel a társadalmi felzárkózási esélyeket igyekeznek erősíteni.

<i>Sz.</i>	<i>Kísérőprogramok, szolgáltatások¹</i>	<i>Érintett csoport</i>
------------	--	-------------------------

Sz.	Kísérőprogramok, szolgáltatások ¹	Érintett csoport				
		Az aktív korú, munkaképes családfenntartó édesapa	Édesanya	Iskoláskorú gyermek	Óvodáskorú gyermek	Nyugdíjas korú nagyszülők
1.	Szociális beilleszkedést segítő foglalkozások	X	X			
2.	Adósságkezelési programok	X	X			
3.	Családok csoportja	X	X	X	X	X
4.	Tanulásfejlesztő csoport			X		
5.	Jövő-tervező csoport	X	X	X		X
6.	Kézműves foglalkozások		X	X	X	X
7.	A közvetlen lakókörnyezet rendbetételét elősegítő önkéntes munkavégzés	X	X	X		X

¹A kísérőprogramok és szolgáltatások köre módosítható és bővíthető a telepspecifikumok függvényében

Ezek az alkalmak a humánszolgáltatásokhoz hasonló tartalommal, de strukturálisan attól kicsit eltérően, döntően csoportos formában, s a rendszeres megjelenés elmulasztását megfelelő következményekhez kötötten zajlanak. A képzési programelemek, illetve az azt kísérő támogató programokon és szolgáltatásokon történő részvétel és egyéni produktum felmérése ugyanis egy szigorú kritériumrendszer eszköztárát képezi. Minden program minden egyes foglalkozásán való megjelenés és az azok keretében történő valós, mérhető teljesítmény egy pontozási rendszernek köszönhetően hozzájárul a résztvevő családok társadalmi felzárkózási hajlandóságának a megfelelő motiváció és a szükséges attitűd vizsgálatán keresztül történő objektív, transzparens méréséhez, ellenőrizhetőségéhez. Ez a módszer világos, jól kommunikálható, minden potenciális résztvevő és a megvalósításban érintett partnerintézmény, illetve a program menedzsmentje által is követhető, következetesen betartandó követelményrendszert képez az alacsony státuszú lakosság szűkebb és tágabb környezetében egyaránt. A program komplexitását biztosító további programelemeket így csak azon családok folytathatják, akik ezen a „szűrőn” átesve bizonyították, hogy hajlandóak

tenni – akár komoly áldozatok árán is – az életkörülményeik javítása, a felzárkózási esélyeik erősítése érdekében.

5.1.3 A képzési programelem alatti támogatási forma

A képzési programelemeken, illetve az azt kísérő támogató programokon és szolgáltatásokon történő részvétel csak akkor lehet sikeres, ha az alapvető létszükségletek, a mindennapi megélhetési minimum biztosított az érintettek számára. A korábbi, kevésbé bevált támogatási rendszer hibáit kiküszöbölve a program a pénzbeli juttatási formák teljes mellőzésével, kizárólag a természetbeni ellátások nyújtását támogatja. Ez történhet az alapvető élelmiszerek, tüzelő, háztartási alapanyagok átadásával, vagy a közüzemi számlák egy részének törlesztésével attól függően, hogy az adott család miben szenved a legnagyobb hiányt. A napi egyszeri étkezés pedig minden programon résztvevő számára biztosított. Fontos, hogy a képzési programokon, illetve az azokat támogató kísérőprogramokon, szolgáltatásokon való részvétel minden telepen lakó számára biztosított legyen, a természetbeni juttatásokból (étkezés, megélhetési minimumszükségletek) azonban a visszaélések elkerülése és a finanszírozási keretek megtartása végett kizárólag a kiválasztott (közel harminc család) részesülhet. A pontozásos rendszer integrált mellékleteként vezetett értékelési táblában ugyanakkor célszerű rögzíteni valamennyi önként résztvevő teljesítményét is, kilátásba helyezve és a résztvevő által erősítve egy későbbi támogatási programban való részvétel esélyét.

5.2 *Képzési programok, foglalkozások a programelem második szakaszában*

A harminc közül a pontrendszer alapján kiválasztott, leginkább motivált tizenkét családból az aktív korú, munkaképes férfiak először az alapvető készségeket, képességeket fejlesztő programban szerzik meg mindazon kompetenciákat, melyeket az iskolarendszerben töltött éveik alatt nem sikerült magukévá tenni. Ezt követően az ún. „Építőipari segédmunkás” elnevezésű, betanító jellegű képzésben vesznek részt, melynek során gyakorlati foglalkozások keretében sajátítják el az alapvető építőipari munkafázisokat annak érdekében, hogy a saját lakhatási körülményeik javításában tevékeny részt vállalhassanak. A gyakorlati oktató

folyamatos irányításával és felügyeletével tulajdonképpen egy munkacsoport (vagy munkabrigád) formálódik a résztvevőkből a klasszikus értelemben vett felnőttképzési környezet teljes mellőzése, de az andragógiai módszerek rejtett, program-specifikus érvényesítése mellett. Így gyakorlatilag a sok esetben presztízsromboló „iskolapadba márpedig én nem ülök”- ellenérzés távoltartásával sikerül a „férfimunkaként” értékelt, fizikai erőnlétet és állóképességet is igénylő, valódi értékeket teremtő munkavégzés során elérni a képesség és készségfejlesztés kívánt eredményeit a fent ismertetett „rejtett tanulás” formájában.

5.2.1 Lakhatási programelem a képzési program kíséretében

Az „Építőipari segédmunkás” képzésben résztvevők az elemi munkafázisokat a szegregált lakókörnyezetben teljes mértékben hiányzó, közös használatú, minden telepen élő számára rendelkezésre álló, szennyvízhálózati összeköttetéssel nem rendelkező mellékhelyiségek (kerti WC-k) építésével sajátítják el. Az alapozás, falazás, vakolás, festés – esetleg az elektromos- és vízhálózat bekötési – alpműveleteinek ismeretében a résztvevők az érintett családok számára a képzés gyakorlati munkaprojektumaiként felépítik a családi portákról hiányzó mellékhelyiségeket is, továbbá elvégzik a kisebb horderejű épület-felújítási munkálatokat is. A program által megbízott oktatók szakmai mentorként irányítják és felügyelik a munkavégzés folyamatát, biztosítják a megfelelő háttérismereteket.

5.2.2 Képzési programok és az azokat támogató kísérőprogramok, szolgáltatások a második szakaszban

Az aktív korú munkaképes családfenntartók szakmai képzése mellett az első szakaszban elindított képzési- és kísérőprogramok, szolgáltatások az édesanyák, gyermekek, nagyszülők részére változatlanul folytatódnak, utóbbiak a férfiak részére elérhetőek. A pontozási rendszer továbbra is működik, biztosítva az egyéni teljesítmény egyértelmű, átlátható nyomon követését. A legjobban teljesítő családok prioritást élveznek a lakhatási körülményeket javító tevékenységütemezés listáján, azaz elsőként azon lakóépületek kerülnek felújításra, melyek

lakói a legtöbb pontszámmal rendelkeznek. Amennyiben a leggyengébbek teljesítménye nem javul, szankcióként a felújítás késleltethető, kilátásba helyezve annak elmaradását is.

5.2.3 A képzési programelem második szakasza alatti támogatási forma

Az első szakaszban biztosított, mindennapi megélhetési minimum, valamint a napi egyszeri étkezés továbbra is elérhető az érintettek számára, de csak azon családoknak, akik láthatóan jól teljesítenek, azaz pontszámokban mérhető az aktivitásuk. A szankcionálás ilyenformán nem az önmagában történő negatív ráhatással, hanem a pozitív megkülönböztetés mellőzésével, azaz a motiválás, a jutalmazás elmaradásával biztosítható, ami hatékonyabb eszköznek ígérkezik az eddigi programok viszonylatában.

5.3 Foglalkoztatási és a lakhatási programelem további elemei

A programelem hosszabb távú célja az „Építőipari segédmunkás” képzési programot sikeresen elvégző, s ezáltal családjuknak jobb lakhatási körülményeket biztosító, legjobban teljesítő, aktív korú, munkaképes férfiak nyílt munkaerő-piacon történő foglalkoztatása. Ez akár a képzéssel párhuzamosan, de leginkább annak lezárását követően is történhet a térségben elérhető foglalkoztatók számára történő kiajánlással. Amennyiben ez ebben a szakaszban nem járna eredménnyel, az érintetteknek a közfoglalkoztatás rendszerébe való bevonása lehet a célravezető. Ennek keretében – a lakhatási körülmények javításának további tényezőiként – elsősorban a telep gondnoki, karbantartási, épület-felújítási munkaműveletek végzése szerepelhet, de más jellegű telep-specifikus tevékenységek is elképzelhetők az érintett lakóközösség igényeinek függvényében:

- tereprendezés, közösségi terek kialakítása (focipálya, játszótér kialakítása, parkosítás fákkal, padokkal, járhatatlan közök salakozása, feltöltése stb.);
- a talajvíz és csapadék elvezetésére vízelvezető árkok építése, karbantartása;
- szemétszedés, bozótmentesítés, parlagfű-irtás;
- közreműködés a rágcsáló- és rovarirtásban;
- teljes körű teleptakarítás stb.

Nagyon fontos ugyanakkor, hogy e programelem a telep képzésből kimaradó lakosai számára is elérhető legyen, azaz a „szakmai” képzésben résztvevőkön kívül az időközben a transzparens teljesítményértékelés és az annak megfelelő arányban érvényesített támogatási rendszer következtében megnövekedett motivációval rendelkező „tenni akarók” is bekapcsolódhassanak a feladatokba. Ehhez viszont szükséges a program folytatásának a biztosítása, hiszen számukra a juttatás a közfoglalkoztatási béren kívül csak a későbbi, a modellprogramon kívüli, de ehhez hasonlóan, az egyéni, családi lakhatási körülményeket is javító tevékenységek formájában lesz elérhető.

5.4 Szociális, közösségi programelem

A program szociális, közösségi elemei alapozó, bizalomépítő és támogató jelleggel végigkísérik a többi programelem tevékenységeit. A családgondozás, a szociális munka, az egyéni és családi tervezés elsajátíttatása, a jövőkép kialakítása, a szociális szolgáltatásokhoz való hozzájutás, az öngondoskodás támogatása, a krízisintervenció, a komplex, egyénre és családra szabott mentori támogatás, illetve a szociális segítségnyújtás valamennyi további aktív eszköze elengedhetetlen a program elindításához és hosszabb távú működtetéséhez. Ezért ez a programelem – eltérően a többitől – permanens jelenlétével megalapozza, elősegíti, támogatja és fenntartja a komplex tevékenységsorozatot.

5.4.1 Szociális szolgáltatóház

A szociális, közösségi programelem egyik központi tevékenységként a közösségépítésnek, a társas érintkezés számára kulturált fórumot biztosító funkciója mellett számos szociális, egészségügyi és higiéniai jellegű szolgáltatást nyújtó épület koncepciója valósulhat meg egy szociális szolgáltatóház formájában.

A teleplakók számára ugyanis a közös hozzáférési lehetőséget biztosító „intézmény” 2-3 egységből álló mosógépparkkal felszerelt mosókonyhát, 3-4 fülkés zuhanykabinnal, 4-5 mosdóval, 1 pelenkázó-szekrényvel ellátott tisztálkodási/ higiéniai helyiséget, egy internet-kapcsolattal ellátott, 4-5 személyi számítógéppel rendelkező informatikai-, és egy „zenés-

táncos-kulturális” rendezvényeknek otthont adó közösségi termet, valamint egy „szolgálati lakás” jellegű telepgondnoki szobát foglalna magába.

A mosókonyha és a tisztálkodási/ higiéniai helyiség a telepen élők higiénés életkörülményein javítana, emelve a tisztálkodási szokáskultúra jelenlegi – igen alacsonynak minősíthető – színvonalát, az informatikai terem a számítógép-használói, legalapvetőbb digitális írástudási képességeket fejleszthetné, a közösségi terem pedig a csoportformáló szabadidős és kulturális foglalkozásoknak szolgálhatna helyszínül. A szociális szolgáltatóház gondnoki jellegű felügyeletét a közösségből kiválasztott telepgondnok végezné a saját használatra fogható lakrészben való elhelyezésével.

Az „intézmény” a telepen megvalósuló permanens jelenlétet fenntartó szervezeti egységnek irodai környezetet biztosító programközponti funkcióján túl egyúttal teret adhatna valamennyi humánszolgáltatásnak is: a szociális, életvezetési és mentálhigiénés tanácsadások kihelyezett programjainak, a közösségfejlesztő, egyéni és csoportos terápiás programoknak, a családi programoknak, az egzisztenciális problémákkal küszködők számára szervezett munkamotivációs-, munkavállalási készségfejlesztő-, valamint háztartásgazdálkodási és higiénés csoportoknak.

5.4.2 Közegészségügyi és egyéni egészségjavító tevékenységek

5.4.2.1 Mobil szűrőállomások

Az alacsony státuszú lakosság egészségügyi állapotának javítása elősegíthető mobil szűrőprogramok szervezésével. A legtöbb esetben ugyanis a kedvezőtlen szociális helyzetű csoportok – megfelelő tájékozottság és indíttatás, valamint a szakrendelések távolsága következtében – nem jutnak el a rendszeres lakossági szűrővizsgálatokra, mely az egészségi állapotjavulást eredményezné. A program ezért helyben kell, hogy biztosítsa mindezt elsősorban mobil vizsgálati állomások felállításával.

5.4.2.2 Köztisztasági és higiénés területrendezés

A szegregált lakókörnyezet komfortfokozatának és higiéniai szintjének jelentős emelése érhető el már rövidtávon is az alábbi tevékenységek közfoglalkoztatás és önkéntes munkavégzés formájában történő támogatásával:

- szemétszedés, bozótmentesítés, parlagfű-irtás;
- közreműködés a rágcsáló- és rovarirtásban;
- teljes körű teleptakarítás;
- egészségügyi járványveszélyt jelentő illegális és háztartási hulladékelszállítás, ártalmatlanítás;
- további telep-specifikus köztisztasági és higiénés tevékenységek.

5.4.3 A program támogatottságát biztosító közösségi intézkedések

A programelem egyik legfontosabb – és legérzékenyebb – feladata a lokális és a kistérségi legitimitás elnyerése. Míg az előbbi a program céljaival és az általa biztosítható támogatás feltételeként támasztott követelményrendszerrel történő azonosulást jelenti az érintett lakóközösségben, addig az utóbbi alatt a szűkebb és tágabb környezet lakosságának elfogadása és támogatása értendő. Ennek érdekében történik már a program alapozó szakaszában említett „beköltözés” és bizalomépítés, melynek egyik kiemelt feladata a programcélok folyamatos és konzekvens közvetítése az érintettek számára. De ugyanilyen következetes kommunikációt igényel a partnerség-építés folyamata is, melynek keretében az érintett intézmények valamennyi munkatársa számára világosan követhető ütemezést és betartandó követelményrendszert kell, hogy szolgáltatson a program. Mindezt a TKKI Debreceni Igazgatósága egyfajta folyamatmediatori szerepben biztosítja a lakossági fórumokon túl a problémakezelésben érintett valamennyi szervezet átfogó, „érdekegyeztető”, intézményeken és szakmákon átívelő „műhelyeinek” keretében, ahol a közös célok és érdekek mentén olyan helyi intézkedések születnek, melyek a problémák teljes körű kezelését egy koordinált intézményhálózati fellépés együttes erejével érik el.

5.5 A program keretében alkalmazott teljesítményértékelő rendszer

A program a korábbi tapasztalatok alapján akkor ígérkezik sikeresnek, ha az érintettek, valamint a szűkebb és tágabb lakókörnyezet számára egy egyértelmű, mindenki által érthető és elfogadható, csak a ténylegesen rászoruló, a társadalmi felzárkózásért tenni akarókat támogató, teljesítményarányos motivációs rendszer érvényesül a megvalósítás során. Kiemelt fontosságú ezért egy transzparens pontozási eljárás konzekvens és nyilvános működtetése, mely világossá teszi a tettek és következmények közötti ok-okozati összefüggést. Ez a program számára – a megfelelő következetesség és hatékony metodikai kíséret társaságában – a szükséges didaktikai funkciókn kívül a nélkülözhetetlen társadalmi legitimitást is biztosíthatja: a többségi társadalom igazságérzetének figyelembe vételével az alacsony státuszú – döntően roma származású – csoportok pozitív diszkriminációja kizárólag akkor támogatható, ha az adófizetők számára átláthatóvá, ellenőrizhetővé és számon kérhetővé válnak a „közpénzből” finanszírozott programok kedvezményezettjeinek valós, értékteremtő produktumai, azaz a folyamat mögött tényleges teljesítmény áll. Ugyanakkor nem szabad szem előtt téveszteni a mértékletesség elvének követelményeit sem – e célcsoport tekintetében különösen nem (!) -, hiszen az elvárásokat a halmozottan hátrányos helyzetűek képességeihez és lehetőségeihez mérten szükséges megfogalmazni. Ennek az igen nehezen kijelölhető „aranyközéputnak” a megtalálására vállalkozik az alábbi pontozásos szisztéma. Míg az első táblázat azon elemeket tartalmazza, melyek az előbb említett mértékletesség jegyében rögzítik az értékelési szempontokat, addig a második a család egyértelmű beazonosítását szolgáló adatfelvételi űrlaptartományon kívül a társadalmi felzárkózást támogató programokon és foglalkozásokon történő részvételhez kötött értékelési rendszernek szolgáltat keretet. A motiváció egyértelmű, hiszen a rendszeresen és a legnagyobb arányban magukat képviseltető, valós teljesítményt nyújtó nagycsaládok élveznek prioritást, ami számukra a program komplexitásának valamennyi komponensében nyújtható támogatás elnyerését eredményezheti.

<i>Pontrendszer</i>		
<i>ssz.</i>	<i>Értékelendő produktum</i>	<i>Kapható pontszám (családtagonként)</i>
1.	A foglalkozásokon időben történő megjelenés	1 pont



2.	A foglalkozások végéig történő tartózkodás	1 pont
3.	A foglalkozások menetét magatartásával nem zavaró, aktív részvételre való törekvés (az egyéni képességek, személyiségi jegyek és mentális adottságokhoz mérten)	1 pont

Teljesítményértékelő űrlap			
I. Családi azonosító adatok			
Egy háztartásban élő család megnevezése:			
Édesapa neve:			
Születés helye, ideje:			
Édesanyja neve:			
Édesanya neve:			
Születés helye, ideje:			
Édesanyja neve:			
Gyermeük (életkora):			
Gyermeük (életkora):			
Gyermeük (életkora):			
Gyermeük (életkora):			
Gyermeük (életkora):			
Nagyapa (apaágon):			
Nagymama (apaágon):			
Nagyapa (anyaágon):			
Nagymama (anyaágon):			
II. Értékelő lap			
<i>Programok, foglalkozások</i>	<i>Időben történő megjelenés a foglalkozáson</i>	<i>A foglalkozás végéig történő tartózkodás</i>	<i>A foglalkozás menetét magatartásával nem zavaró, aktív részvételre való törekvés</i>
Délelőtti programok, foglalkozások			
Munkára szocializáló tréning			
Életviteli, higiénés és egészségügyi tréning			
Tanulási képességfejlesztő és támogató foglalkozás			
Készség-, képességfejlesztő és szocializációs programok			
Dajkatevékenységek			
„Nyugdíjas klub”			
Délutáni programok, foglalkozások			
Szociális beilleszkedést segítő foglalkozások			
Adósságkezelési programok			
Családok csoportja			
Tanulásfejlesztő csoport			
Jövő-tervező csoport			
Kézműves foglalkozások			
A közvetlen lakókörnyezet rendbetételét elősegítő önkéntes munkavégzés			

6. A roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogramjának szolnoki ütemezése

6.1 A roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogramjának szolnoki időbeli ütemezése

Tevékenység megnevezése	2011. 11.	2011. 12.	2012. 01.	2012. 02.	2012. 03.	2012. 04.	2012. 05.	2012. 06.
I. Jelenlét biztosítása a telepen szociális munkások helyszíni munkájával								
I. 1. lokális szervezet kialakítása								
I. 2. terepmunka a roma telepen								
II. Állapotfelmérés, problémák azonosítása (telepi diagnózis készítése)								
II. 1. szociális munkával egybekötött terepismeretek szerzése – első programszakasz								
II. 2. szociális munkával egybekötött terepismeretek szerzése – második programszakasz								
II. 3. szociális munkával egybekötött terepismeretek szerzése – harmadik programszakasz								
III. Fejlesztő beavatkozási lehetőségek körvonalazása								
IV. A lakhatási és szociális integrációs programelemek egymásra épülő, komplex megvalósítása								
IV. 1. Képzési programelem								
IV. 1. 1. Képzési programok, foglalkozások a programelem első szakaszában								
IV. 1. 2. A képzési programokat támogató kísérőprogramok, szolgáltatások								
IV. 1. 3. A képzési programelem alatti támogatási forma								
IV. 2. Képzési programok, foglalkozások a programelem második szakaszában								
IV. 2. 1. Lakhatási programelem a képzési program kíséretében								
IV. 2. 2. Képzési programok és az azokat támogató kísérőprogramok, szolgáltatások a második szakaszban								
IV. 2. 3. A képzési programelem második szakasza alatti támogatási forma								
IV. 3. Foglalkoztatási és a lakhatási programelem további elemei								
IV. 4. Szociális, közösségi programelem								
IV. 4. 1. Szociális szolgáltatóház								

Tevékenység megnevezése	2011. 11.	2011. 12.	2012. 01.	2012. 02.	2012. 03.	2012. 04.	2012. 05.	2012. 06.
IV. 4. 2. Közegészségügyi és egyéni egészségjavító tevékenységek								
IV. 4. 3. A program támogatottságát biztosító közösségi intézkedések								

6.2 A roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogramjának szolnoki pramelemei és motivációs tényezői az egyes programszakaszokban

Tevékenység megnevezése	Programfázisok	Programelemek				Jutalmazási, motivációs tényezők
		Szociális, közösségi	Lakhatási	Foglalkoztatási	Képzési	
I. Jelenlét biztosítása a telepen szociális munkások helyszíni munkájával	Bizalomépítő fázis					
I. 1. lokális szervezet kialakítása						-
I. 2. terepmunka a roma telepen						-
II. Állapotfelmérés, problémák azonosítása (telepi diagnózis készítése)	Információszerző fázis					
II. 1. szociális munkával egybekötött terepismeretek szerzése – első programszakasz						-
II. 2. szociális munkával egybekötött terepismeretek szerzése – második programszakasz						-
II. 3. szociális munkával egybekötött terepismeretek szerzése – harmadik programszakasz						-
III. Fejlesztő beavatkozási lehetőségek körvonalazása	Elemző					
IV. A lakhatási és szociális integrációs programelemek egymásra épülő, komplex megvalósítása	Megvalósítási fázis					
IV. 1. Képzési programelem						
IV. 1. 1. Képzési programok, foglalkozások a programelem első szakaszában						az alapvető szükségletek, a mindennapi megélhetési minimum biztosítása természetben, napi egyszeri étkezés
IV. 1. 2. A képzési programokat támogató kísérőprogramok, szolgáltatások						
IV. 2. Képzési programok, foglalkozások a programelem második szakaszában						az alapvető szükségletek, a mindennapi megélhetési minimum biztosítása természetben, napi egyszeri étkezés, valamint a családi lakhatási körülmények javítása
IV. 2. 1. Lakhatási programelem a képzési program kíséretében						
IV. 2. 2. Képzési programok és az azokat támogató kísérőprogramok, szolgáltatások a második						

Tevékenység megnevezése	Programfázisok	Programelemek				Jutalmazási, motivációs tényezők
		Szociális, közösségi	Lakhatási	Foglalkoztatási	Képzési	
szakaszban						
IV. 3. Foglalkoztatási és a lakhatási programelem további elemei						(Köz)foglalkoztatási bér (közvetetten a közösségi terek és közegészségügyi viszonyok állapotjavulása)
IV. 4. Szociális, közösségi programelem						
IV. 4. 1. Szociális szolgáltatóház						Közösségi tér kialakítása, mely minden helybeli számára elérhető
IV. 4. 2. Közegészségügyi és egyéni egészségjavító tevékenységek						Ingyenes, helyben elérhető szolgáltatások
IV. 4. 3. A program támogatottságát biztosító közösségi intézkedések						-

Tevékenységek, programok		A program megvalósítási szakasza (2012. február - 2012. június)																			
		12. február				12. március				12. április				12. május				12. június			
		1. hét	2. hét	3. hét	4. hét	5. hét	6. hét	7. hét	8. hét	9. hét	10. hét	11. hét	12. hét	13. hét	14. hét	15. hét	16. hét	17. hét	18. hét	19. hét	20. hét
	Tanulásfejlesztő csoport																				
	Jövő-tervező csoport																				
	Kézműves foglalkozások																				
	Önkéntes munkavégzés (lakókörnyezet rendbetétele)																				
egész napos	Építőipari segédmunkás betanító képzés (480 óra)																				
egész napos	Közfoglalkoztatás telep-specifikus tevékenységek keretében																				
	Család gondozás, szociális segítség																				

6.4 A roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogramjának megvalósítási fázisa Szolnokon – szemléltető ábra

